

Karel Klostermann panoramatický

Michal Topor

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav české literatury a komparatistiky
michal.topor@ff.cuni.cz

Kniha *Karel Klostermann a zrod Šumavy* je kopií výstavního projektu. Když také autoři Veronika Faktorová a Michal Hořejší v úvodu svou práci definují, vztahují ji primárně právě k putovní expozici: „Svou výstavou chceme Klostermanna vrátit z oblasti ideologie do oblasti interpretace“ (s. 17). To je ovšem ambice poněkud paradoxní; vždyť způsob, jímž se autoři se svým tématem vyrovnávají, jako by velký prostor pro „interpretaci“ neskýtal, alespoň pokud se zdráháme připustit, že si lze v tom směru vystačit s úvodním nástinem a jeho následným rozptylem v „panelových“ variacích (občasné repetice působí poněkud vemlouvavě), jimiž jsou provázeny soubory reprodukcí a výřezů z Klostermannových a jiných textů. Autoři jsou nicméně přesvědčeni, že nabízejí nejen „interpretace alternativní“ (není zřejmé vůči čemu, snad jde i tady o onu tajemnou „oblast ideologie“, z níž prý spisovatele vymaňují), nýbrž že zároveň otevírají „fenomén Karla Klostermanna novým výkladům“ (tamtéž). Ruku v ruce s představou, že tento „fenomén“ vytrvale formativně postupuje „představu o prostoru Šumavy“ (nepřeexponovávají tu ale „Klostermannovu“ moc?), mají také za to, že jsou svou intervencí s to „rozvolnit pohled na historii pohoří v kontextu současné správy celého regionu“ (tamtéž). To, že autoři Klostermanna chtějí ukázat jako „zvláštní kulturní i literární fenomén [...], k němuž se poutá řada dobových jevů“ (tamtéž, s. 18), tu de facto znamená naprostou převahu ilustrativní kontextualizace — na úkor důkladnějších forem četby a komentáře (i jako žánru zprostředkování). Svou pozici v pomyslném rozmezí možného (literárně)historiografického diskurzu autoři ostatně — v souvislosti s deklarovaně posíleným intereselem o kontexty „populární četby“ a „záměrné orientace literárního provozu na komerční cíle“ — vymezují takto: „Posouváme se [...] *hluboko* za hranice *pouhé* reprezentace života a díla Karla Klostermanna. Spisovatel a jeho tvorba je pro nás literárním polem, v němž dochází k etablování role autora a jeho postupné kanonizaci“ (tamtéž; zvýraznil M. T.). Důraz na Klostermannův význam v „reprezentaci Šumavy“ poté rozvíjejí tezí, že ke „Klostermannově Šumavě lze [...] přistupovat jako k prostředku archeologie poznání“, protože v sobě „skrývá [...] mnoho významových vrstev, které jsou vydatným zdrojem našich kulturních představ, stereotypů i institucí“ (tamtéž, s. 19). Tradiční (filologickou) hermeneutiku centrovanou k literárnímu textu střídá hermeneutika rolí a (setrvalého, až k nynějšímu jdoucího) účinku.

Kniha bezpochyby oplývá velkorysým vizuálem, počínaje zvláštním řešením hřbetu, sympaticky obnažujícím sešitost a slepenost nosiče, signalizujícím snad

i určitou vnitřní fragmentárnost, odpovídající naprosté dominanci obrazu. Textový i obrazový materiál je rozčleněn do několika kapitol a rámován mezititulky: *Karel Klostermann — záruky paměti Šumavy; Mezi divočinou a zánikem; Les věčného rozpadu; Populární spisovatel; Kniha jako zboží; Čtenáři a jejich autor; Vzhůru na Šumavu; Český nebo německý spisovatel? a Pohřeb národního spisovatele a básníka Šumavy*. Tedy postupně: Klostermann nabyl ve vztahu k „Šumavě“ pověsti znalého a přesného archíváře zaniklého světa, a jeho texty byly a stále jsou tímto prizmatem — tj. s vazbou k této pověsti, tedy po způsobu určité schematizace, ba klišé, a také bez rezervy, jež by odpovídala původní literárnosti — čteny a i jinak (mimoliterárně) používány, adaptovány (bylo by však dobré počítat také s možností, že dříve i dnes mohli „Šumavou“ procházet i lidé naprosto Klostermannovou vizí nedotčení). „Šumava“, již Klostermann stvořil, je přitom specifická: je to nehostinný, náročný prostor, vydaný rozpadu: krizi enviromentální, ekonomické i sociální. První z těchto rovin (sugesci definitivní lesní katastrofy) autoři mají potřebu rozrušit poukazem k faktické (zjištěné) cykličnosti podobných „disturbancí“. — Poté již následují logiku původního spektaklu a jeho popularity. Upozorňují na časovou provázanost Klostermannova literárního gesta a jeho úspěchu s mezinárodní poetikou a „boomem“ dobrodružného čtiva (v případě úryvků z několika recenzí provázejících v letech 1893–1895 Klostermannovy texty atributem brakovosti, příslušnosti k žánru „krvavého románu“, by bylo dobré přihlédnout k souznění těchto soudů s vyhraněnými nároky modernistické kritiky různého zaměření; je otázka, jestli platily pro „dobovou kritiku“ /s. 103/ vůbec); detekují důležitý faktor ve strategické (a producenty naléhavé), koordinované péči, již Klostermannovým pracím věnoval nakladatel J. R. Vilímek, a i obecněji ozřejmují, kterak „zbožní“ trajektorie přesahovala a přesahuje z literární, knižní sféry i do dalších oblastí komodifikace. Návazně na to autoři ve vybraných projevech evokují různorodou scénérii, v jejímž rámci byl — za spisovatelova života (také jím samotným) i po jeho smrti — povzbuzován, utvářen a udržován „těsný vztah“ čtenářů k jeho dílu i osobě (tamtéž, s. 126). Jako souběžný aspekt či efekt onoho „těsného vztahu“ a tradované „šumavské“ auratičnosti je poté črtána „Klostermannova“ role v rozvoji pošumavského turismu, i v té souvislosti je následně nastoleno téma spisovatelova češství či němečství, resp. jeho zvláště příčného situování a role v leckdy vyhroceném diskurzu národnostních pozic, jako speciální moment této „hry značení“ je vylíčeno velkolepé Klostermannovo plzeňské pohřbívání.

Shrnuto, neboli kruhem: úvodní výhrady především měly poukázat na určité (místy i drobně velikášské) rysy výchozího sebevymezení. Prvotně výstavní formát a jeho para-kniha ale jistě nemohly obejít zákon kýžené a očekávané úspornosti, modelovosti, tezovitosti, (instrumentalizující) ilustrativnosti, jakož i aktuálnosti, a bereme-li knihu do ruky s vědomím těchto podstatných zřetelů, lze výsledný celek bez rozpaků doporučit — jako dobrý, modelově spektrální úvodní krok do „klostermannovského“ světa.

AD:

Veronika Faktorová — Michal Hořejší: *Karel Klostermann a zrod Šumavy*. Nakladatelství Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2023. 232 s.